

Теорія і методика професійної освіти

УДК 378.637.016:78

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16257131>

Експериментальна робота з формування умінь ансамблевого співу майбутніх учителів музичного мистецтва

Ван Яньлі

аспірантка факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0001-9655-677X>

Прийнято: 18.04.2025 | Опубліковано: 29.04.2025

***Анотація.** У статті розкривається проблема формування в майбутніх учителів музичного мистецтва такої важливої професійної якості як уміння ансамблевого співу, що є одним з ключових сегментів процесу фахового (вокального) навчання студентів факультетів мистецтв університетів. Визначено, що саме уроки музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти передбачають залучення вчителем музичного мистецтва умінь ансамблевого співу під час проведення вокально-хорової роботи із класом, шкільним вокальним ансамблем або шкільним хором та є запорукою розвитку загальної культури школярів й вокально-хорової культури, зокрема.*

Наведено результати експериментальної роботи з формування умінь ансамблевого співу майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокального навчання. Установлено, що саме рівнений розподіл більш повно розкриє стан сформованості в студентів умінь ансамблевого співу, тому було

виокремлено чотири рівня: початковий, відтворювальний, достатній та творчий, яким було надано якісні характеристики. Педагогічна діагностика на констатувальному етапі експерименту продемонструвала переважання у студентів факультетів мистецтв початкового (23,57%) та відтворювального (44,01%) рівнів над достатнім (21,02%) та творчим (11,4%) рівнями.

Формувальний експеримент проводився впродовж трьох етапів: інформаційно-пізнавального, виконавсько-технологічного та дієво-творчого, які сприяли у проведенні експериментальних дій по формуванню умінь ансамблевого співу студентів факультетів мистецтв. Аналіз формувального етапу експерименту, спрямованого на підвищення рівня сформованості кожного з компонентів досліджуваного феномена на прикладі пізнавально-орієнтаційного компоненту, засвідчив ефективність та дієвість запропонованого методичного інструментарію по формуванню умінь ансамблевого співу студентів.

Ключові слова: *уміння ансамблевого співу, вчитель музичного мистецтва, вокальне навчання, етапи експериментальної роботи, рівні, вокально-хорова культура, студенти факультетів мистецтв.*

Experimental work on the formation of ensemble singing skills of future music teachers

Wan Yangli

Postgraduate Student,

Faculty of Arts named after Anatoly Avdievsky,

Dragomanov Ukrainian State University,

Kyiv, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0001-9655-677X>

Abstract. *The article reveals the problem of forming such an important*

professional quality as ensemble singing skills in future music teachers as one of the key segments of the process of professional (vocal) training of university students of arts faculties. It has been determined that music lessons in general secondary education institutions involve the involvement of ensemble singing skills by the music teacher in conducting vocal and choral work with the class, school vocal ensemble or school choir and are the key to the development of the general culture of students and vocal and choral culture.

The results of experimental work on the formation of ensemble singing skills of future music teachers in the process of vocal training are presented. It has been established that an equal distribution will more fully reveal the state of formation of students' ensemble singing skills, so four levels were identified: initial, reproductive, sufficient, and creative, which were given qualitative characteristics. The pedagogical diagnostics at the ascertaining stage of the experiment demonstrated the predominance of the initial (23, 57%) and reproductive (44, 01%) levels over the sufficient (21, 02%) and creative (11, 4%) levels among students of art faculties.

The formative experiment was conducted in three stages: informational and cognitive, performance and technological, and effective and creative, which contributed to the experimental actions on the formation of ensemble singing skills of students of art faculties. The analysis of the formative stage of the experiment, aimed at increasing the level of formation of each of the components of the studied phenomenon on the example of the cognitive-orientation component, has shown the effectiveness and efficiency of the proposed methodological tools for the formation of students' ensemble singing skills.

Keywords: *ensemble singing skills, music teacher, vocal training, vocal and choral culture, stages of experimental work, levels, students of art faculties.*

Постановка проблеми. В умовах нових суспільно-економічних змін, які спостерігаються нині в Україні та в світі, особливо гостро постає проблема підготовки висококваліфікованих кадрів з високим рівнем професіоналізму, творчої активності, гнучкості та адаптивності, здатних забезпечувати якість навчання у різних ланках системи мистецької освіти. З цих позицій все більше актуалізується проблема модернізації фахового навчання майбутніх учителів музичного мистецтва, що пов'язано із впровадженням інноваційних підходів до його змісту та організації.

У зв'язку з цим з-поміж основних завдань модернізації вищої мистецької освіти виокремлюється проблема формування в студентів умінь ансамблевого співу як одного з ключових сегментів процесу фахового навчання студентів факультетів мистецтв університетів. Адже уроки музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти передбачають залучення вчителем музичного мистецтва умінь ансамблевого співу під час проведення вокально-хорової роботи із класом, шкільним вокальним ансамблем або шкільним хором. Успіх цієї важливої діяльності залежить від уміння її виконувати, від належної сформованості у вчителя музичного мистецтва такої важливої професійної якості як умінь ансамблевого співу, що є запорукою розвитку загальної культури школярів й вокально-хорової культури, зокрема.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Уміння ансамблевого співу формуються не лише під час індивідуальних занять з курсу «Постановка голосу», але й у процесі інтегрованого вивчення таких навчальних дисциплін, як «Хоровий клас», «Хорове диригування», «Сольфеджіо», «Методика музичного виховання», «Виробнича педагогічна практика» студентів-бакалаврів музично-педагогічних ЗВО тощо.

Психолого-педагогічний аспект формування умінь учнів (студентів) віднаходимо у працях зарубіжних та вітчизняних дослідників: Г. Бевз [1]; І. Бех [2]; С. Гончаренко [4]; А. Козир, В. Федоришин [6]; В. Моляко, Ю. Гулько,

Н. Ваганова [8]; Л. Ребуха [5]; В. Рибалка [9]; Б. Блум [11]; Р. Ганьє [12]; А. Маслоу [13]; Р. Майєр [14]; А. Д. Шон [15] та ін.

Вокальне навчання майбутніх педагогів-музикантів стало предметом досліджень багатьох учених у галузі мистецької (вокальної) освіти, практикуючих педагогів, методистів, серед яких: В. Бриліна, Л. Ставінська [3]; Ю. Мережко, О. Петрикова, С. Леонтьєва [7]; Щолокова, М. Ткач [10] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Студіювання праць з окресленої проблеми засвідчило, що більшість з дослідників у сфері мистецької освіти, які мають музично-педагогічне спрямування, приділяють достатньо уваги питанням формуванню в студентів музичних умінь та навичок (вокальних, інтерпретаційних тощо), серед яких особливо виокремлюються – уміння ансамблевого співу. Між тим, на наш погляд, потребує проведення спеціальних емпіричних досліджень з даної проблеми для розробки ефективного методичного інструментарію для формування умінь ансамблевого співу в майбутніх учителів музичного мистецтва, що складає стратегічну мету уроків музичного мистецтва в загальноосвітній школі.

Мета статті полягає в характеристиці основних етапів експериментальної роботи з формування умінь ансамблевого співу в майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокального навчання.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**: обґрунтувати доцільність рівневого розподілу стану сформованості в студентів факультетів мистецтв умінь ансамблевого співу; надати характеристику кожному рівню та довести ефективність запропонованого методичного інструментарію, спрямованого на підвищення рівня сформованості кожного з компонентів досліджуваного феномена на прикладі пізнавально-орієнтаційного компоненту.

Виклад основного матеріалу. Експериментальна перевірка основних теоретичних положень щодо формування умінь ансамблевого співу в студентів

факультетів мистецтв у процесі вокального навчання нами здійснювалася поетапно впродовж констатувального, формувального та контрольного етапів.

Констатувальний етап нашого експерименту, в якому взяли участь 314 студентів факультетів мистецтв різних університетів України, ми розглядали як перевірку стану сформованості умінь ансамблевого співу студентів у процесі вокального навчання за трьома *компонентами*: пізнавально-орієнтаційним, компетентнісно-проективним та діяльнісно-креативним. На цьому етапі експерименту ми робили нульовий зріз сформованості усвідомленого підходу майбутніх фахівців музичного мистецтва до вокального навчання, рівня їх музично-естетичного мислення, прагнення до набуття таких компетенцій у сфері вокального мистецтва, як: вокальна технічність, музично-теоретична підготовленість, наявність історичних знань та аналітичних навичок, уміння практичного застосування теоретичних знань у вокально-виконавській практиці. Обов'язковою умовою збору даних про сформованість умінь ансамблевого співу студентів факультетів мистецтв у процесі вокального навчання було визначення міри здатності студентів до самовираження, генерування музично-виконавських ідей та втілення їх у творчих проєктах.

З цих позицій ми розглядали ті аспекти вокального навчання, які сприяють реалізації майбутніми вчителями музичного мистецтва своїх творчих здібностей через практичну діяльність. Було проаналізовано: вияв творчої самореалізації у пропонуванні своїх власних ідей у виконанні вокальних творів; можливість створення власних інтерпретацій; якість використання нових вокальних технік у різних вокальних стилях; володіння імпровізаційними навичками та ін.

Нами було встановлено, що рівнений розподіл більш повно розкриє стан сформованості в студентів факультетів мистецтв умінь ансамблевого співу у процесі вокального навчання, тому ми виокремили *чотири рівня*: початковий, відтворювальний, достатній та творчий, про що наведено у таблиці 1.

Рівні сформованості умінь ансамблевого співу студентів факультетів мистецтв у процесі вокального навчання

Таблиця 1

Рівень	Характерні ознаки
<i>Початковий</i>	Передбачає присутність у студентів факультетів мистецтв слабого усвідомлення себе у вокальній діяльності, відсутності потреби у самовираженні та самовдосконаленні. Студенти лише пристосовуються до навчально-виконавської діяльності. Педагогічна спрямованість та рефлексивні дії в їхній діяльності не відчуються. У цих респондентів недостатній рівень фахових теоретичних знань, немає мотивації та потреби у пізнанні себе як вчителя музичного мистецтва. Майбутні фахівці володіють лише базовими теоретичними вміннями, при втіленні яких у практичну діяльність допускають значні помилки.
<i>Відтворювальний</i>	Мають студенти факультетів мистецтв із фрагментарними теоретичними знаннями та практичними навичками. Вони демонструють нестійку захопленість навчально-виконавським процесом, що має ситуативний та репродуктивний характер засвоєння знань; в них слабкий пізнавальний інтерес, творчі завдання виконуються із значними похибками. Студенти цього рівня не цікавляться виконанням творчих занять, не проявляють ініціативу в їх вирішенні, не мають власного виконавського стилю у сценічній діяльності.
<i>Достатній</i>	Характеризується неповним зануренням студентів у творчий процес вокального навчання, слабким проявом індивідуального виконавського стилю. Між тим у студентів цього рівня присутня певна цілеспрямованість, усвідомлення основних вокально-виконавських стилів, бажання вдосконалювати свої професійні компетенції. Ці студенти можуть самостійно відтворювати свої теоретичні знання у практичній виконавській діяльності, вдосконалювати свої вокальні навички та проводити рефлексивний

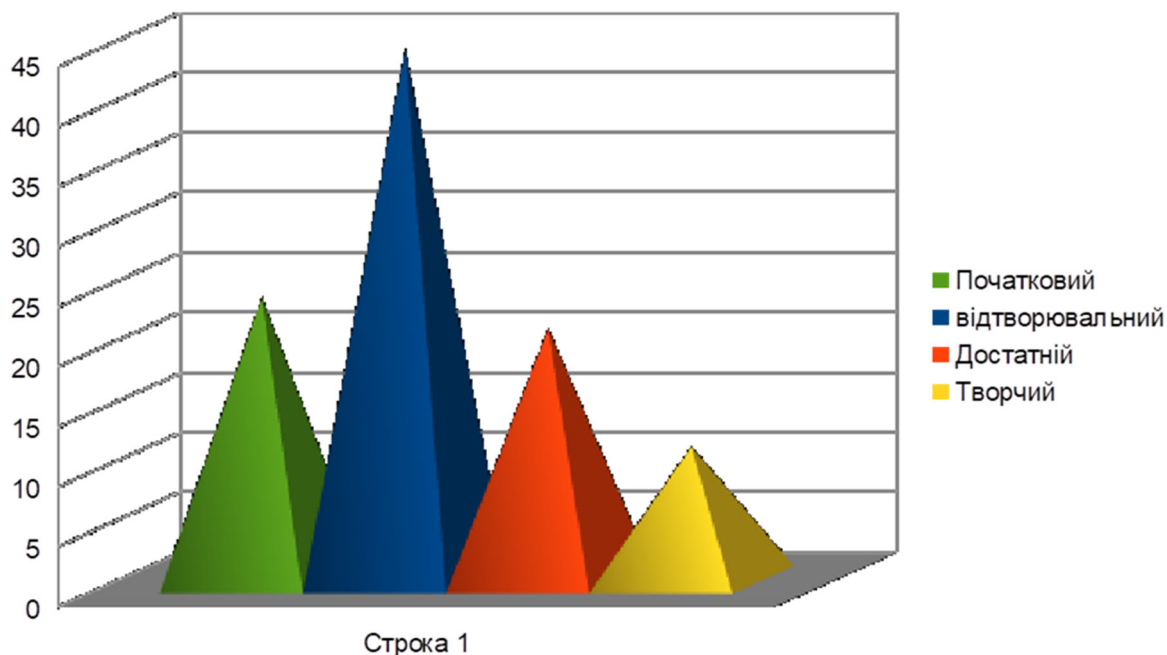
	аналіз власних помилок. Вони проявляють бажання брати участь у позанавчальній концертній діяльності, ініціативні, мають власну творчу інтерпретацію виконуваних вокальних творів, але прислуховуються до зауваження викладачів. У студентів цього рівня починає формуватися власний індивідуальний виконавський стиль.
<i>Творчий</i>	Демонструє сформований індивідуальний стиль творчої, педагогічної та виконавської діяльності. Студенти факультетів мистецтв мають чітку професійну спрямованість, позитивне ставлення до фахової діяльності. Вони захоплюються створенням індивідуального неповторного виконавського стилю, мають глибокі, фундаментальні теоретичні знання, у повній мірі володіють фаховими компетенціями, вміють самостійно вирішувати творчі та психологічні проблеми.

Джерело, розроблене автором

Педагогічна діагностика на констатувальному етапі експериментальної роботи продемонструвала повне переважання у студентів факультетів мистецтв початкового (23, 57%) та відтворювального (44, 01%) рівнів над достатнім (21,02%) та творчим (11,4%) рівнями.

Загальна діаграма сформованості умінь ансамблевого співу майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокального навчання на констатувальному етапі експерименту виглядає наступним чином:

Діаграма 1

Результати констатувального експерименту засвідчили, що сформованість умінь ансамблевого співу майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокального навчання є недостатньою для позитивного результату навчального процесу, що спонукало нас до проведення наступного етапу експерименту.

Для проведення *формуального* етапу експерименту ми розділили студентів на дві групи – контрольну (КГ) та експериментальну (ЕГ). Зі студентами ЕГ (53 особи) ми проводили експериментальні дії, залучали нестандартні заняття, тоді як студенти КГ (67 осіб) навчалися за традиційною програмою. Формувальний етап дослідно-експериментальної роботи допоміг нам перевірити гіпотезу нашого дослідження, використовуючи при цьому нові методи викладання дисциплін фахового циклу. Під час аналізу теоретичної підготовки студентів факультетів мистецтв до ансамблевого співу у процесі вокального навчання ми побачили, що фіксація вивченого матеріалу не проектується на практичне застосування цих знань у виконавській діяльності. Тому при проведенні формуального етапу нашого експерименту ми повинні

були звернути увагу на інтеграцію теоретичних знань у практично-виконавську діяльність.

Для проведення формувального експерименту нами були визначені три етапи формувального експерименту: *інформаційно-пізнавальний*, *виконавсько-технологічний* та *дієво-творчий*, які допомогли нам у проведенні експериментальних дій по формуванню умінь ансамблевого співу студентів факультетів мистецтв у процесі вокального навчання.

Перший етап – *інформаційно-пізнавальний* – був спрямований на підвищення мотивації та ступеня особистісного усвідомлення студентів факультетів мистецтв цінності вокального навчання. На цьому етапі ми застосовували *методи* зацікавлення, концептуально-порівняльного аналізу різних видів репетиційної роботи над вокальними творами, педагогічного моделювання творчих ситуацій, узагальнення емпіричного матеріалу з проблем підготовки вчителів музичного мистецтва, ілюстративний метод та ін.

Другий етап – *виконавсько-технологічний* – був зосереджений не тільки на розвитку технічної вокальної майстерності студентів, а й на змістовій складовій творчо-виконавського процесу. Ми аналізували рівень самодостатності та творчої активності студентів, їх здатності критично мислити, вміння орієнтуватися у музичних стилях, бачити кінцевий результат репетиційної роботи при підготовці до концертного виступу, пропонувати творчі ідеї та втілювати їх у життя. На цьому етапі ми застосовували *методи* системно-структурного аналізу ансамблевої роботи над вокальним твором, тренінги, конференц-бесіди, метод експертних оцінок, метод проєктів та ін.

Третій етап – *дієво-творчий* – був спрямований на акцентуації свідомого вибору професії, творчому саморозвитку та самовдосконаленні, рефлексивному аналізу власної виконавської діяльності, вмінні взаємодіяти з глядацьким залом, володінні власними емоціями, впевненості у своїх творчих здібностях, здатності самостійно використовувати новітні технології для підготовки концертного

виступу та поєднувати їх із традиціями вокального виконавства та ін. На цьому етапі ми використовували *методи* самоаналізу; метод створення банку ідей; метод мистецької інтеграції, метод імпровізації, креативний метод та ін.

З урахуванням визначених нами показників на кожному з етапів формувального експерименту ми намагалися підвищити наявний рівень сформованості умінь ансамблевого співу студентів факультетів мистецтв за кожним компонентом.

Розглянемо це на прикладі формування *пізнавально-орієнтаційного компоненту* умінь ансамблевого співу студентів факультетів мистецтв. Так, перший показник пізнавально-орієнтаційного компоненту – *прояв мотивації до здійснення вокальної діяльності*, ми формували, базуючись на формуванні інтересу та зацікавленості до вокальної діяльності. Нами було розроблено цикл бесід та диспутів, на яких ми обговорювали питання готовності студентів до виконавської діяльності: психологічної, фізичної, моральної, розумової, інтелектуальної, мотиваційної. Всі аспекти готовності ми не тільки обговорювали, а й проводили тренінги з поліпшення емоційного стану та фахової підготовки. Так, під час обговорення психологічної готовності до концертного виступу ми приділяли увагу позитивному ставленню до концертних виступів, активному настрою на репетиційну роботу, розвитку емоцій, самоконтролю.

Також було проведено спеціальний кольоровий тренінг «*Психологічна готовність до вокальної діяльності*», під час якого ми виявили, що студенти можуть бачити один і той самий твір у різних кольорах в залежності від свого психологічного типу та емоційного стану, що зовсім не сприяло якісній роботі над твором. Тому було проведено серію дихальних вправ та технік релаксації, щоб ті студенти факультетів мистецтв, які мали невпевненість, скутість, недовіру до власних сил, змогли попрацювати над музичним твором, не приділяючи увагу своїм страхам та комплексам. Також ми зі студентами взяли участь у майстер-

класах викладачів вокально-хорового напрямку, обговорювали цікаві моменти, пропонували власні творчі підходи до розучування вокальних творів.

Після проведення всіх експериментальних дій ми запропонували обом групам (ЕГ та КГ) виконати творче завдання – провести фрагмент лекції (10 хв.) зі студентами першого курсу, щоб зацікавити їх концертною вокальною діяльністю. У виборі засобів ми студентів не обмежували. Студенти першого курсу теж взяли активну участь, оцінювали цікавість виступу, його логічність, нестандартність. Більше за все сподобалися виступи тих студентів, які використовували комп'ютерні технології, відеофрагменти, власне виконання фрагментів вокальних творів. Особливо креативними були виступи студентів, які для цього об'єдналися у дуети та тріо і показали міні вистави на задану тему. Аналіз виступів двох груп показав, що краще із завданням впоралися студенти ЕГ. Вони підійшли до справи більш креативно, їхні виступи було логічно побудовані, мали свої кульмінації та цікаві фінали.

Другий показник пізнавально-орієнтаційного компоненту – *позитивне ставлення до фахової роботи з учнями*, ми формували, виходячи з реалій навчального процесу студентів-музикантів, де ми акцентували увагу не тільки на процесі засвоєння фахових та виконавських компетенцій, а й наголошували на обов'язковій індивідуалізації роботи з кожним учнем у процесі практичної підготовки, коли потрібно працювати над ансамблевим виконанням творів. Тому робота велася у напрямку підвищення мотивації до фахового (вокального) навчання, що стимулювало реалізацію здібностей та бажання постійно підвищувати свій професійний виконавський рівень. При проведенні диспутів, бесід ми слідкували за розвитком пізнавального інтересу студентів, приводили приклади практичної цінності вокального навчання. Обговорення позитивних моментів вокально-ансамблевої роботи з учнями ми розділили на декілька напрямів, які допомогли нам активізувати пізнавальний інтерес студентів до цього виду творчої діяльності. Також ми зі студентами на тренінгах обирали по

черзі один вид творчої діяльності (робота над вокальним твором, опрацювання шкільного репертуару, робота з малими вокальними групами) і знаходили в ньому позитивні моменти, не наголошуючи про труднощі.

У своїх експериментальних діях ми використовували такі *методи*: стимулювання інтересу до вокально-ансамблевої роботи з учнями (ми створювали різні творчі ситуації та пропонували варіанти їх вирішення з наступним обговоренням); стимулювання відповідальності та обов'язковості (ми навчали студентів працювати самостійно, не сподіваючись на підказки викладачів) тощо. Експериментальні дії відбувалися за принципами: «мені це знадобиться у майбутній професійній діяльності», «без цього неможливо підвищувати свій професійний та виконавський рівень» та ін. Вокальне навчання відбувалося з використанням ефекту емоційного подиву, ми створювали проблемні ситуації, проводили евристичні бесіди та диспути.

Після проведення всіх експериментальних дій ми дали студентам ЕГ та КГ завдання підготувати міні концерт з учнями ЗЗСО під час практики. Вибір концертних номерів був вільний. Виступи у більшості були вдалими, але ми оцінювали не тільки сам виступ, а й підготовку до нього, вміння брати на себе відповідальність за виконавські інтерпретації та вибір творів.

Результати виявилися наступними: *творчий* рівень був у студентів (49, 0% ЕГ та 14, 0% КГ), які обрали цікаві та сучасні твори, опрацювали їх з вокальними ансамблями учнів, брали участь у режисурі концерту та написанні сценарію. *Достатній* рівень виявили студенти-практиканти (39, 0% ЕГ та 28, 0% КГ), які вмело підібрали твори, показали цікаві інтерпретації, працювали з дуетами-тріо дітей, але вони не досягли високих виконавських результатів, діти на сцені поводитися невпевнено, з ними не була проведена попередня психологічна підготовка до виступу. Студенти, які досягли *відтворювального* рівня (10, 0 % ЕГ та 31, 0% КГ), не наважилися працювати з ансамблями дітей, вони обрали солістів, які мали непогані вокальні дані і вивчили з ними твір, який не

відрізнявся актуальністю та цікавістю. Не були враховані вікові вокальні особливості дітей. Студенти *початкового* рівня (3, 0% ЕГ та 27, 0% КГ) взагалі не стали працювати з дітьми, а показали власні концертні номери. У відповідь, чому вони не працювали з дітьми, студенти відповіли, що почували себе розгублено і невпевнено при спілкуванні з учнями, у них був страх роботи з учнівським колективом.

Третій показник, – *потреба у фаховому самовираженню*, формувався нами з використанням інноваційних технологій у процесі організації навчально-виконавської діяльності. Зі студентами ми обговорювали ідейний задум твору, його інтерпретацію у виконанні різними виконавцями, сильні та слабкі сторони різних інтерпретаційних рішень. Студенти пропонували власні інтерпретаційні ідеї. На кожному занятті ми застосовували різні форми навчання – колективні, групові та індивідуальні. Студенти обирали самі, в якому складі вони будуть готуватися до вирішення поставлених завдань. Багато часу студенти самостійно опрацьовували виконавський матеріал, готували плани репетиційного процесу. При перевірці практичної самостійної роботи ми обов'язково пов'язували ці завдання із теоретичним підтекстом, підкреслювали значення теоретичних знань для якісної практичної виконавської роботи.

Після проведення всіх експериментальних дій ми запропонували студентам ЕГ та КГ виконати *творче завдання*. На вибір студентам потрібно було обрати одну з форм проведення занять з дітьми (гра, вікторина, подорож, конференція, проблемні завдання) та провести це заняття. Тема заняття – «Образ матері в українській музиці». При виконанні завдання можна було працювати в команді або готуватися індивідуально. Ми стежили як за підготовкою занять, так і за виступами студентів. Виявилось, що студенти, які були на *початковому* та *відтворювальному* рівнях, збиралися великими групами і виконували кожний маленьке завдання. У результаті захід набував рис незакінченості, розрізненості, не було чіткої логіки побудови загальної концепції виступу. Студенти

достатнього рівня найчастіше обирали індивідуальну підготовку до завдання. У них був чіткий план виступу, цікава подача матеріалу, але недоліком стало невміння працювати у групі. Найбільш показовими стали виступи студентів, які досягли *творчого* рівня сформованості третього показника пізнавально-орієнтаційного компонента. Вони були яскравими, з чіткою логічною побудовою всього дійства, цікавим та пізнавальним матеріалом, гарними музичними прикладами. Студенти творчого рівня мали глибокі теоретичні знання, оперували цікавими фактами, захоплено подавали матеріал.

Висновки. Таким чином, в контексті модернізації змісту вищої мистецької освіти виокремлюється значення такої важливої педагогічної проблеми як – формування в майбутніх учителів музичного мистецтва такої важливої професійної якості як умінь ансамблевого співу, що є запорукою розвитку загальної культури школярів й вокально-хорової культури, зокрема.

Узагальнення результатів наведеного фрагменту експериментального дослідження з формування умінь ансамблевого співу майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокального навчання, засвідчує, що розроблена нами методика формування умінь ансамблевого співу майбутніх учителів музичного мистецтва, яка впроваджувалася поетапно, виявилася ефективною і може бути в повному обсязі або частково екстрапольована у зміст вокального навчання студентів факультетів мистецтв університетів.

Список використаних джерел

1. Бевз Г. М. Трансдисциплінарний підхід у психологічних дослідженнях реформи освіти як складного явища. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць*. Серія «Соціальні та поведінкові науки». Київ, 2022. Випуск 22(51). С. 28-46, С. 31. URL: <http://umo.edu.ua/socialjni-ta-povedinkovi-nauki-vipuski/zbirnik-naukovikh-pracj-visnik-pisljadiplomnoji-osviti-serija-socialjni-ta-povedinkovi-nauki-vipusk-2251-2022>

2. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ–Чернівці: «Букрек», 2018. 320 с.
3. Бриліна В. Л., Ставінська Л. М. Вокальна професійна підготовка вчителя музики : метод. посіб. для викладачів та студентів вищих педагогічних і мистецьких закладів. Вінниця : Нова Книга, 2013. 96 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : «Либідь», 1997. 374 с.
5. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с.
6. Козир А. В. Федоришин В. І. Вступ до акмеології мистецької освіти: навч.-методич. посіб. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 263 с.
7. Мережко Ю. В., Петрикова О. П., Леонтієва С. Л. (2017). Вокально-виконавська підготовка майбутніх артистів-вокалістів у вищій школі на основі міждисциплінарної інтеграції. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, V (23), I.: 139, P. 71- 73. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/20756/1/Y_Merezhko,%20O_Petrykova,%20S_Leontieva_HASS_KAEV.pdf
8. Моляко В. О. Функціонування творчого мислення в інформаційно-віртуальному просторі суб'єкта: монографія / В. О. Моляко, Ю. А. Гулько, Н. А. Ваганова [та ін.]; за ред. В. О. Моляко. Київ – Львів : Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 194 с.
9. Рибалка В. В. Методологічні проблеми наукової психології: посібник. Київ: ІООД НАПН України, 2017. 144 с
10. Щолокова О. П., Ткач М. М., Сінь Лу, Чжан Юнлі (2025). Формування інтерпретаційного мислення здобувачів вищої освіти в процесі вокальної підготовки: теоретичний аспект проблеми. *Педагогічні записки: зб. нук. праць /упоряд. Л.Л. Макаренко*. Київ: Видавничий дім «Гельветика». Вип. CLXI (162).

C. 65-74. (Серія педагогічні науки). <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-162.2025.07>

11. Bloom, B. (1956). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Vol. Handbook I: Cognitive domain. New York: David McKay Company.

12. Gagné, R. (1985). The Conditions of Learning (4th ed.). New York: Holt, Rinehart & Winston.

13. Maslow, A. H. (1961). Religions, values and peak-experiences. New York: Free Press of Glencoe. 208 p.

14. Mayer, R. E. (2009). Multimedia learning (2nd ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511811678>

15. Schön, D. A. (1983). The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. Basic Books.